

ONGELIJK SPEL

Stereotypen tijdens het WK voetbal

INLEIDING

Wanneer we een voetbalwedstrijd op tv zien, is de kans 91% dat het om het mannenvoetbal gaat. Op tv en in de geschreven media wordt het mannenvoetbal neergezet als de norm, als het 'echte' voetbal. Het vrouwenvoetbal (bijna nooit enkel 'voetbal' genoemd) is daarin de uitzondering. In ons onderzoeksrapport 'Scoren zonder Stereotypen' (2023) lieten we zien dat het beeld- en taalgebruik van de geschreven media deze norm in stand houdt.

Het vrouwenvoetbal groeit, maar de media-aandacht groeit niet mee. De wereldkampioenschappen van 2023 (vrouwen) en 2022 (mannen) gaven een nieuwe mogelijkheid om de berichtgeving rondom de beide nationale elftallen te onderzoeken. We hebben gekeken naar hoe beide teams werden gerepresenteerd op tv en naar de manier hoe er over ze gesproken werd tijdens het live wedstrijdcommentaar.

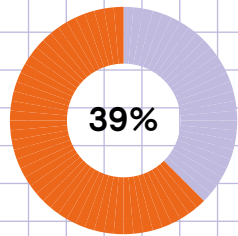
UITZENDINGEN

REPRESENTATIE

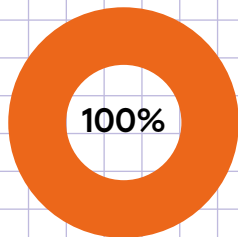
Uit onderzoek blijkt dat meiden en (jonge) vrouwen eerder geneigd zijn deel te nemen aan traditioneel 'mannelijke' sporten wanneer ze andere vrouwen zien die deze sport beoefenen¹. Voetbal is een sport die van oudsher voornamelijk door mannen wordt beoefend². Een betere vertegenwoordiging van vrouwen kan leiden tot een toename van het aantal vrouwen dat voetbalt. Dit wordt bevestigd door de groei van het aantal vrouwen die lid zijn geworden van de KNVB na de overwinning van het Nederlandse team op het Europees Kampioenschap voor vrouwen van 2017³. Representatie kan dus leiden tot inspiratie.

UITZENDINGEN WEDSTRIJDEN

Voor de wereldkampioenschappen (WK's) in 2023 en 2022 hebben we onderzocht hoe vaak de nationale elftallen op televisie te zien waren. De cijfers hieronder laten zien dat er tijdens het WK Vrouwen 64 wedstrijden werden gespeeld, waarvan er 25 live werden uitgezonden bij de NOS, iets meer dan een derde van het totaal. Dit is aanzienlijk minder dan bij het WK Mannen, waar alle 64 wedstrijden live zijn uitgezonden door de NOS.

WK Vrouwen: van de 64 wedstrijden werden er 25 op TV live uitgezonden (39%)

WK Mannen: van de 64 wedstrijden werden er 64 live op TV uitgezonden (100%)

¹ Scheadler, T. (2018). Exposure to women's sports: Changing attitudes toward female athletes.

² Vrouwen werden lange tijd ontmoedigd om te gaan voetballen. Zo verbood de KNVB het eerste internationale duel van het Nederlandse vrouwenteam in 1896 tegen Engeland. Clubs die velden beschikbaar stelden aan vrouwen kregen een boete. In 1971 werd het vrouwenvoetbal op aandringen van de UEFA pas officieel erkend door de KNVB. Bron: NPO (2023). [Sinds wanneer mogen vrouwen professioneel voetballen?](#)

³ Alles over sport (2019). Impact EK Vrouwenvoetbal 2017.

EXTRA UITZENDINGEN

Naast de live-uitzendingen, werd er tijdens andere programma's ook aandacht besteed aan beide wereldkampioenschappen. Voor het WK Vrouwen zond de NOS geen apart programma uit, maar werd er wel aandacht besteed aan het toernooi tijdens de Studio Sportzomer en de NOS Sportjournaals. Bij het WK Mannen daarentegen was er voortdurend aandacht voor het toernooi op tv. Naast alle wedstrijden kon je ook een speciaal WK Journaal en Studio WK zien, volledig gewijd aan het WK Mannen. Ook was er aandacht voor het WK Mannen in de algemene NOS Sportjournaals.

EEN BLIK OP HET PROGRAMMA VAN EEN WK-DAG IN DE POULEFASE⁴

VROUWEN (2023)		MANNEN (2022)	
09:00	Voorbeschouwing wedstrijd 1	10:30	Voorbeschouwing wedstrijd 1
09:30	Wedstrijd 1	11:00	Wedstrijd 1
	NOS Studio Sportzomer	13:20	WK-programma met de voorbeschouwing op wedstrijd 2
	NOS Sportjournaal	14:00	Wedstrijd 2
		16:30	WK-programma met de voorbeschouwing op wedstrijd 3
		17:00	Wedstrijd 3
		19:00	NOS WK Journaal
		19:20	NOS Studio WK
		20:00	Wedstrijd 4
		22:00	NOS Studio WK
			NOS Sportjournaal

Bij de afgelopen twee WK's is er dus beduidend minder aandacht besteed aan het vrouwenvoetbal in vergelijking met het mannenvoetbal, zowel in het aantal uitgezonden wedstrijden als in extra uitzendingen rond de toernooien.

⁴ Voor dit onderzoek is er alleen gekeken naar de NOS omdat deze omroep de uitzendrechten voor beide WK's had. Andere omroepen zoals ESPN hebben wel aandacht besteed aan beide WK's tijdens nieuws- en actualiteitenprogramma's, maar de omroepen gaven aan dat het te ver voert om dit gedetailleerd terug te vinden.

COMMENTAAR

STEREOTYPERING IN TAAL

Naast verschillen in representatie, is het ook van belang om te kijken hoe er op tv over vrouwen- en mannenvoetbal wordt gesproken. Uit onderzoek weten we dat er in geschreven verslaggeving over de Eredivisie bij het vrouwenvoetbal in 97% van de krantenkoppen wordt verwezen naar het vrouw-zijn. Ter vergelijking, slechts 2,5% van de koppen over de Mannen Eredivisie bevat een referentie naar man-zijn⁵. Deze discrepantie in genderverwijzingen⁶ draagt bij aan het normatieve karakter van het mannenvoetbal als standaardvoetbal, terwijl het vrouwenvoetbal wordt gepositioneerd als uitzondering.

Ook weten we dat in geschreven tekst het talent van vrouwen vaak vergeleken wordt met dat van mannen. Bovendien ligt er bij de mannen meer nadruk op individuele spelers: In de krantenkoppen over de Mannen Eredivisie wordt 1,5 keer vaker de naam van een individu genoemd dan in koppen over de Vrouwen Eredivisie⁷.

AD

WK voetbal 2022 | Zo werd Argentinië wereldkampioen

AD

WK vrouwenvoetbal 2023 | Check hier alle uitslagen

VOORBEELD VAN HET POSITIONEREN VAN VROUWENVOETBAL ALS DE UITZONDERING
BRON: AD (2022), AD (2023)

⁵ WOMEN Inc. (2023). *Scoren zonder Stereotypen*.

⁶ WOMEN Inc. (2022). *De (incomplete) stijlguide*.

⁷ WOMEN Inc. (2023). *Scoren zonder Stereotypen*.

COMMENTAAR WEDSTRIJDEN

Voor *Ongelijk spel* hebben we gekeken of stereotypering ook terugkomt in gesproken taal. Hoe wordt er op live tv over het vrouwen- en mannenvoetbal gepraat? Met behulp van een tekstanalyse hebben we het commentaar van de live wedstrijden van beide WK's geanalyseerd⁸. We hebben specifiek gekeken naar de 10 wedstrijden gespeeld door de twee Nederlandse elftallen (5 vrouwen, 5 mannen).

De analyse is gebaseerd op uitingen van stereotypering die we kennen uit eerder onderzoek. Dit omvatte onder meer het vaker noemen van vrouwen bij hun voornaam⁹, een grotere focus op emoties bij vrouwen¹⁰, meer verwijzingen naar familie bij vrouwen¹¹ en een nadruk op uiterlijk bij vrouwen¹². Ook hebben we de conclusies over taal en stereotypering uit 'Scoren zonder Stereotypen' getoetst, zoals onevenredige referenties naar gender en het vergelijken van vrouwen met mannen.

In tegenstelling tot geschreven media, zien we in het gesproken commentaar tijdens wedstrijden minder vaak de normstelling van het mannenvoetbal. Zo wordt het vrouwenvoetbal nauwelijks vergeleken met het mannenvoetbal. Individuele spelers uit het vrouwen- en mannenelftal worden niet met elkaar vergeleken en vrouwen worden niet meer bij hun voornaam genoemd dan mannen. Bij zowel de vrouwen- als mannenwedstrijden werd er bovendien niet verwezen naar familie of uiterlijk van individuele spelers.

Ook zien we tijdens het WK Vrouwen geen onevenredige referenties naar emoties. Tijdens de wedstrijd van het Nederlandse vrouwenteam

tegen Zuid-Afrika werd er gesproken over "tranen bij Van de Donk", maar bij het mannenteam sprak de commentator ook over "de tranen zijn er". Het vrouwen- en mannenvoetbal wordt ook op dezelfde manier beschreven, er worden bij het vrouwenvoetbal bijvoorbeeld niet meer of andere negatieve woorden gebruikt dan bij het mannenvoetbal:

WK Vrouwen: "In de beginfase was Nederland ook wat slordig"

WK Mannen: "En vaak wordt het eigenlijk ingeleid door wat slordigheidjes van onze eigen spelers"

Dit resultaat zien we ook in eerder onderzoek naar sportcommentaar. Internationaal onderzoek over discriminatie en racisme in sportverslaggeving laat zien dat er bij 'play-by-play' commentaar minder stereotypering plaatsvindt. Doordat de focus van de commentator ligt op het beschrijven van het spel zelf, is er namelijk impliciet minder ruimte voor stereotypering¹³.

⁸ De tekstanalyse is uitgevoerd door ADC Data & AI Consultancy.

⁹ Atir & Ferguson (2018). *How gender determines the way we speak about professionals*.

¹⁰ EBU (2021). *Reimagining sport pathways to gender-balanced media coverage*.

¹¹ EBU (2021). *Reimagining sport pathways to gender-balanced media coverage*.

¹² Santoniccolo et al. (2023). *Gender and Media Representations: A Review of the Literature on Gender Stereotypes, Objectification and Sexualization*.

¹³ NWO (2021). *Sports commentary plays a role in views on ethnicity*.

Toch zien we nog uitingen van stereotypering in taalgebruik. Dit zie je bijvoorbeeld terug in:

“Maak het goed **meissie**”

“Het is gewoon geel **mevrouw Yamashita**”

“Was niet heel handig verdedigd **van mevrouw Paredes**”

In relatie tot vrouwen worden vaak dit soort onnodige (verklein)woorden gebruikt, terwijl we dit bij mannen niet doen¹⁴. Bij het commentaar van het WK Mannen zien we dit dus ook niet terug.

MANNENVOETBAL NOG STEEDS DE NORM

Ondanks dat er weinig ruimte is voor stereotypering in het sportcommentaar, zien we de normstelling van het mannenvoetbal nog wel terug in de uitdrukkingen die worden gebruikt. Tijdens de wedstrijden van het WK Vrouwen werd er bijvoorbeeld gesproken over “Nederland nog steeds met een man meer” en “twee man kwijt”. De commentator van de wedstrijd tegen Zuid-Afrika gaf aan dat dit de ‘normale’ uitdrukkingen zijn:

“Mocht er iemand vallen over een man meer. Ook in het vrouwenvoetbal worden gewoon de normale voetbal uitdrukkingen gebruikt.”

Deze uitdrukkingen komen voort uit dat voetbal lang een ‘mannensport’ is geweest, omdat het alleen door mannen beoefend mocht worden¹⁵. Wanneer de media de taal uit het mannenvoetbal als standaard ziet, blijft het vrouwenvoetbal gepositioneerd als de uitzondering.

¹⁴ WOMEN Inc. (2022). De (incomplete) stijlgids.

¹⁵ NPO (2023). Sinds wanneer mogen vrouwen professioneel voetballen?

CONCLUSIE

In lijn met het onderzoek ‘Scoren zonder Stereotypen’, zien we dat de media-aandacht voor het vrouwenvoetbal rond de WK’s achterblijft in vergelijking met het mannenvoetbal. Hierdoor blijft het mannenvoetbal vertoond als de standaard: het échte voetbal. Dit zien we zowel terug in het aantal uitgezonden wedstrijden als in extra uitzendingen rond de toernooien. Tijdens de wereldkampioenschappen van 2023 en 2022 was er aanzienlijk minder tv-aandacht voor het vrouwenvoetbal in vergelijking met het mannenvoetbal. Daarnaast laat ons onderzoek zien dat, hoewel er in het gesproken commentaar tijdens wedstrijden minder ruimte is voor stereotypering dan in geschreven media, er nog steeds stereotyperend taalgebruik voorkomt. Het mannenvoetbal blijft de norm, zelfs in de uitdrukkingen die worden gebruikt tijdens het commentaar van vrouwenvoetbalwedstrijden.

De representatie en stereotypering van het vrouwenvoetbal in de media heeft consequenties voor hoe we het vrouwenvoetbal zien. Wanneer de media de zichtbaarheid van vrouwen vergroten en het idee doorbreken dat mannenvoetbal het ‘echte voetbal’ is, zal dit zowel de emancipatie van het voetbal als van vrouwen versnellen¹⁶.

¹⁶ WOMEN Inc. (2023). Scoren zonder Stereotypen.

Dit is een publicatie van Stichting WOMEN Inc. WOMEN Inc. is een belangenorganisatie die sinds 2005 de emancipatie van vrouwen in Nederland versnelt. Wij streven naar een samenleving met gelijke kansen voor iedereen, ongeacht gender of sekse.

Aan deze uitgave werkten mee

Femke van Heun (redacteur)

Suzan Steeman (hoofd redactie)

Saskia de Hoog (specialist redactie & onderzoek)

Natasha Tastachova (grafisch ontwerper)

ADC Data & AI Consultancy

Deze analyse is mogelijk gemaakt door ING.

Koivistokade 54 III

1013 BB Amsterdam

T: 020 788 42 31

E: info@womeninc.nl

www.womeninc.nl

© WOMEN Inc. 2024

WOMEN
INC
●